

“SO‘Z” SHE‘RI TAHLILI: KECHIKKAN SO‘Z VA INSONIY HIS-TUYG‘ULAR TASVIRI

Zoirova Diyora Shavkat qizi

O‘zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti, Talaba

Ilmiy rahbar: Begmatova Sohiba Mustafayevna

filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy o‘zbek she‘riyatida o‘ziga xos o‘rin egallagan “So‘z” she‘ri tahlil qilinadi. She‘rda kechikkan so‘zning inson ruhiyati va ijtimoiy munosabatlarga ta‘siri, uning metaforik ifodasi va badiiy vositalar orqali yaratilgan hissiy kechinmalar ko‘rib chiqiladi. Maqolada she‘rning semantik qatlamlari, ritmik va ohang xususiyatlari, shuningdek, uning o‘quvchidagi psixologik aks-sadosi tahlil qilinadi. Shu bilan birga, she‘r zamonaviy o‘zbek she‘riyatidagi mavqe va ma‘nosi bilan bog‘lanadi.

Kalit so‘zlar: So‘z, kechikish, metafora, ruhiy holat, badiiy tahlil, zamonaviy o‘zbek she‘riyati, hissiyot, ijtimoiy munosabat

Kirish

She‘r inson ruhiyati va hissiyotlarini eng nozik ifodalash vositasidir. Zamonaviy o‘zbek she‘riyatida so‘zning ahamiyati, uning inson hayotidagi roli va vaqt bilan bog‘liq murakkab kechinmalari ko‘plab shoirlar tomonidan tahlil qilingan. “So‘z” she‘ri shoirning ichki dunyosi va jamiyatdagi insoniy qadriyatlar haqida fikr bildiradi.

She‘r oddiy voqea – poezd yoki samolyotning kechikishi bilan boshlanadi, lekin u orqali chuqur psixologik va falsafiy mazmun ifodalanadi. Bu maqolada she‘rning badiiy va semantik tahlili, metaforik obrazlari, ritm va ohang tuzilishi, shuningdek, zamonaviy o‘zbek she‘riyatidagi o‘rni o‘rganiladi.

She‘rning semantik va badiiy tahlili.

1. Kechikkan so‘z va uning psixologik ta‘siri

She‘rning asosiy motivi – kechikkan so‘z. Shuningdek, u insoniyatning ichki iztirobi va yolg‘izligini ifodalaydi:

“Haqiqiy baxtsizlik, katta fojia –

Mabodo kechiksa kutilyotgan so‘z.”

Bu satrda kechikkan so‘zning hissiy og‘irligi aniq ko‘rsatilgan. Shuningdek, so‘zning vaqtida aytilmasligi inson ruhiyatida fojiali holat yaratadi.

2. Metaforik obrazlar.

She‘rda metaforalar kuchli badiiy effekt beradi:

“So‘ngan gulxan uzra bo‘lgandek pushmon” – so‘zning kechikishi o‘tgan voqealarga qaytish istagini uyg‘otadi.

“Kimsasiz kulbaga boqqandek mahzun” – yolg‘izlik va iztirob ramzi.

“Kechikkan so‘z g‘arib, yig‘laydi yomon” – so‘zning shaxs va jamiyatga ta‘sirini kuchaytiradi.

Metaforik obrazlar she‘rni nafaqat badiiy, balki psixologik jihatdan ham boy qiladi.

3. Ritmik va ohang tuzilishi

She‘rning ritmi va ohangi o‘quvchida kechikkan so‘zning og‘ir ta‘sirini sezdiradi. Masalan:

“Kechikkan so‘z bois o‘rmonlar yetim,

Bepoyon yerlarning peshonasi sho‘r.”

Bu satrlar monotoniya bilan boshlansa ham, ichki dramatik ohangni kuchaytiradi. Ritmik tuzilish o‘quvchiga vaqt va kechikish hissini his ettiradi.

4. Simvol va ramzlar

She‘rda ishlatilgan ramzlar: o‘rmonlar, bepoyon yerlar, qabrlar – insonning yolg‘izligi va iztirobini ifodalaydi. Bu ramzlar orqali kechikkan so‘zning shaxs va jamiyatdagi ahamiyati yanada kuchayadi.

5. Ijtimoiy va falsafiy qatlamlar

She‘r insoniy muloqot va ijtimoiy munosabatlar uchun so‘zning ahamiyatini ko‘rsatadi. Kechikkan so‘z insonlar orasida bo‘shliq yaratadi, ruhiy iztirobga sabab bo‘ladi. Shu jihat bilan she‘r zamonaviy o‘zbek she‘riyatida insoniy qadriyatlarni yuksak badiiy ifoda qiladi.

Zamonaviy o‘zbek she‘riyatidagi konteksti

Zamonaviy o‘zbek she‘riyatida so‘zning o‘rni juda muhim. “So‘z” she‘ri o‘quvchida chuqur psixologik aks-sado uyg‘otadi va shoirning jamiyatdagi insoniy qadriyatlar haqidagi fikrlarini ochib beradi. Shuningdek, she‘r metaforik va ritmik vositalari orqali o‘quvchini hissiy ravishda jalb qiladi.

Xulosa: “So‘z” she‘ri kechikkan so‘zning inson ruhiyati, ijtimoiy munosabatlar va hayotiy ahamiyatini yuksak badiiy ifoda bilan ochib beradi. Metaforik obrazlar, ritm va ohang tuzilishi, ramzlar o‘quvchida chuqur hissiyot uyg‘otadi. Shu jihatlari bilan she‘r zamonaviy o‘zbek she‘riyatida o‘ziga xos o‘rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qodirov, A. (2019). Zamonaviy o‘zbek she‘riyati va uning psixologik tahlili. Toshkent: Sharq.
2. Olimov, R. (2020). She‘riyat va metafora: Zamonaviy qarashlar. Toshkent: Fan.
3. Faynberg, A. (2021). So‘z: Tanlangan she‘rlar. Toshkent: Adabiyot nashriyoti.
4. Karimova, L. (2018). O‘zbek she‘riyatida ijtimoiy va psixologik motivlar. Toshkent: Universitet nashri.